

יד מהרש"א
מסכת בבא בתרא
פרק בית כור
קב. – קח.

יב' תמוז תשע"ו

מפתח

דף קב:	3
רשב"ם ד"ה האומר	3
בא"ד והוא בריבוע	3
תד"ה המקדיש	4
דף קג:	4
סוגיא דאין נמדדין עמה חלק א' תד"ה אין נמדדין	4
סוגיא דאין נמדדין עמה חלק ב' תד"ה אי הכי	5
דף קג:	6
תד"ה אם הי' סלע	6
דף קד:	6
סוגיא דמדה בחבל חלק א' רשב"ם ד"ה אלא מהא	6
סוגיא דמדה בחבל חלק ב' רשב"ם ד"ה כגון דהוי זולא מעיקרא	7
סוגיא דמדה בחבל חלק ג' תד"ה פחות כל שהוא ינכה	8
סוגיא דמדה בחבל חלק ד' תד"ה אלא לאו חלק א'	9
סוגיא דמדה בחבל חלק ה' תוספות בא"ד אלא לאו	10
דף קד:	12
סוגיא דמדה בחבל חלק ו' רשב"ם ד"ה הכי גרסינן	12
סוגיא דמדה בחבל חלק ז' רשב"ם ד"ה ואית דמפרשי	13
דף קה:	14
סוגיא דבן ננס חלק א' תד"ה ובא מעשה	14
סוגיא דבן ננס חלק ב' תד"ה אבל בא	14
סוגיא דבן ננס חלק ג' תוספות בא"ד נראה	16
דף קה:	18
סוגיא דבן ננס חלק ד' רשב"ם ד"ה קא משמע לן	18
סוגיא דבן ננס חלק ה' רשב"ם בא"ד מתניתין איכא למימר	19
סוגיא דבן ננס חלק ו' תד"ה פירושי קמפרש	21
סוגיא דבן ננס חלק ז' בא"ד ואם תאמר	22
דף קו:	22
סוגיא דבן ננס חלק ח' בא"ד פרושי קמפרש	22
סוגיא תוספות חלק ט' בא"ד וההיא דבא	24
דף קו:	25
סוגיא דפחות משתות חלק א' תוספות ד"ה ה"ג ולטעמך	25
סוגיא דפחות משתות חלק ב' רשב"ם ד"ה הכי גרסינן	26
דף קו:	27
רשב"ם ד"ה ולשמואל	27
תד"ה ושמואל אמר	27
דף קז:	27
תד"ה ורב אסי מספקא לי'	27
דף קז:	29
תד"ה מסתיל'	29

דף קב:

רשב"ם ד"ה האומר

בפרשב"ם בד"ה האומר כו' ולא מקום הראוי לזרוע כור תבואה קאמר אלא לפי חשבון כו' עכ"ל הא ודאי דלפי חשבון חצר המשכן נמי בית סאתים כפי זרע קאמר ולשון בית כור נמי בית כור זרע משמע כמ"ש התוס' בפרק הכונס אלא דר"ל דלא נאמר כפי מקום הראוי לזרוע קאמר דיש מקום דלא מצמיח כ"כ כמו במקום אחר דהשתא ע"כ בית כור תבואה קאמר ואהא קאמר דבכל מקום משערינן בשוה דהיינו בית כור זרע כחצר המשכן ששיערו חכמים וק"ל:

(1) רשב"ם

(א) חלק א'

(i) חצר המשכן ארכו מאה ורחבו חמשים אמה ונמצא דשטחו 5,000 אמות מרובעות

(ii) חכמים שיערו דבשטח זה ראוי לזרוע בו סאתים

(iii) כור יש בו ל' סאה דהיינו ט"ו פעמים סאתיים ונמצא דשטחו 75,000 אמות מרובעות

(ב) חלק ב' – רשב"ם מוסיף "ולאו מקום הראוי לזרוע כור תבואה קאמר אלא לפי חשבון ששיערו חכמים"

(2) מהרש"א

(א) קשיא להוספת רשב"ם

(i) הרי קבענו אשר שטח בית כור נקבע בחשבון על פי חצר המשכן דהיתה מקום הראוי לזרוע בו סאתים

(ב) תירוצ'

(i) שטח בו זורעים כור של זרעים משתנה ממקום למקום אבל שטח בו גדלים כור תבואה אינו משתנה ממקום למקום – והיינו יכולין למיטעי דמוכרח אשר בית כור משמעו שטח בו גדלים כור תבואה אשר אותו שטח לא משתנה ממקום למקום

(ii) לכן אשמועינן רשב"ם אשר בקושטא בית כור משמעו שטח בו זורעים כור של זרעים ואל תיקשי אשר אותו שטח משתנה ממקום למקום – דחשבון בית כור נקבע לכל השדות על פי שטח 5,000 אמות מרובעות בו היו יכולין לזרוע סאתים של זרעים **בחצר המשכן**

בא"ד והוא בריבוע

בא"ד והוא בריבוע ד' אמות כו' עכ"ל כבר כתב מהרש"ל שנפל טעות בפירשב"ם ועיין על דבריו בקדושין בפרק האומר אבל הריבוע שכתב שם אינו מכוון כל כך וכבר כתבנו בחדושינו סוף מסכת ביצה שזה הריבוע מחזיק רע"ג אמות וה"ט ואצבע קטנה על רע"ג אמות וה"ט ואצבע קטנה ע"ש ודו"ק:

(1) רשב"ם

(א) בית כור הנו 75,000 אמות מרובעות ובסוגיא דידן מפרש רשב"ם ג"כ ארכו ורחבו של ריבוע שיש לו שטח זה

- (2) מהרש"ל במסכת קידושין מגיה חשבון של רשב"ם להסיק אשר ארכו ורחבו של אותו ריבוע היינו 273 אמות ועוד ה' טפחים ועוד רביע טפח חסר משהו
- (3) מהרש"א
- (א) ביותר דיוק ארכו ורחבו הרי הן 273 אמות וה' טפחים ועוד "אצבע קטנה" שהוא שיעור קטן ביותר
- (4) חשבון של אותו שיעור
- (א) ארכו וכן רחבו הרי הן שורש ריבועי (square root) של 75,000 אמות מרובעות דהיינו 273 אמות ועוד 86128. אמה
- (ב) אמה יש בו ו' טפחים ונמצא אשר 86128. אמה שווה 5 טפחים ועוד 1677668. טפח דהיינו 1/6 טפח בקרוב

תד"ה המקדיש

תוס' בד"ה המקדיש כו' והתם נמי יליף כו' מי כתיב משנת היובל עכ"ל ר"ל דצ"ל נמי התם דרב משנת היובל ולשמואל בשנת היובל משמע שפיר שנת היום עצמה משום דלשון תורה לחוד וק"ל:

דף קג.

סוגיא דאין נמדדין עמה חלק א' תד"ה אין נמדדין

[דף קג עמוד א] בד"ה אין נמדדין כו' אבל הכא שאין מקדיש בפירוש לא כו' עכ"ל אבל לפרשב"ם דעכ"פ ליקדשו פריך שפיר דאמאי לא ליקדשו באנפי נפשיה נמי בסתם בתורת שדה אחוזה ודו"ק:

- (1) משנה בערכין
- (א) המקדיש שדהו נותן לו לבית זרע חומר שעורים (בית כור) חמשים שקל כסף – היו שם נקעים עמוקים י' טפחים או סלעין גבוהין י' טפחים אין נמדדין עמה
- (2) רשב"ם
- (א) אין נמדדין עמה לפי חשבון זה הקצוב בפרשה דחשיבי שדה בפני עצמן וכיון דלא הוי שדה זרע – אין נפדין אלא בשווייהן
- (3) גמרא כמבואר ברשב"ם
- (א) קשיא
- (i) ליקדשי באנפי נפשייהו – אם הטעם דאין נמדדין עמה לפי שלמקדיש חשיבי נקעים וסלעים כשדות לפני עצמן ורוצה לפדות כל אחד ואחד בפני עצמו – ליקדשי מיהת באנפי נפשייהו לפדות כל אחד כשדה אחוזה בפני עצמו לפי חשבון הקצוב בפרשה
- (ii) וליכא למימר דכיון דלא הוו בית כור לא קדשי בתורת שדה אחוזה אלא לפדות בשווייהן – דהרי תניא בברייתא דאפילו הקדיש ... חצי תרקב נמי נפדה לפי חשבון הקצוב בפרשה
- (ב) שאלה
- (i) דלמא הא דקתני במשנה בערכין אשר "אין נמדדין עמה" משמעו דלא קדשי כלל וסמכי בגמרא אברייתא למילף דמיהת קדשי

(ג) תשובה

(i) לא יתכן דתנן בפרק המוכר את הבית אשר המקדיש את השדה הקדיש את כולן ואפילו בור ודות וכל שכן דהקדיש נקעים וסלעים

(4) תוספות כמבואר במהרש"א – עוד ראי' לשיטת רשב"ם

(א) הקדמה – במשנה איירי במי שמקדיש שדה שיש בה נקעים וסלעים ולא מפרש בהדיא אשר מקדיש הני נקעים וסלעים – מה שאין כן ברייתא דתרכב דאיירי במי שמקדיש בית תרכב בהדיא

(ב) עכשיו לא יתכן דבמשנה קתני אשר נקעים וסלעים לא קדשי כלל – דאם כן הוה לה לגמרא למיתרץ אשר מברייתא דתרכב לית למילף דנקעים וסלעים קדשי דיכול להיות דברייתא שאני מחמת דמקדיש בית תרכב בהדיא מה שאין כן במשנה דיכול להיות דנקעים וסלעים לא קדשי כלל מחמת דלא מקדישן בהדיא

(ג) מה שאין כן לרשב"ם דמפרש דנקטי בפשיטות דנקעים וסלעים מיהת קדשי מובן דסמכי אברייתא להוכיח אשר נפדין לפי חשבון הקצוב בפרשה כעין בית תרכב דלגבי פדי' לית סברא לחלק בין בית תרכב שהקדיש בהדיא ונקעים וסלעים שהוקדשו בכלל שדה

סוגיא דאין נמדדין עמה חלק ב' תד"ה אי הכי

בד"ה אי הכי כו' דהשתא נמי פריך מנייהו כו' עכ"ל ר"ל דליכא למימר דלא פריך מסלעים כלל משום דהמקשה נמי אסיק אדעתיה למימר שדרא דארעא כו' דמדאצטריך לשנויי כו' וק"ל:

(1) המשך דגמרא

(א) תירוץ דרב עוקבא בר חמא לקושיא דגמרא מברייתא דלעיל – הכא בנקעים מלאים מים עסקינן דלאו בני זריעה נינהו ולכן לא חשיבא "בית זרע" לפדות בחשבון הקצוב בפרשה

(ב) שים לב אשר בתירוץ דרב עוקבא בר חמא לא הוזכרו סלעים

(2) המשך דגמרא

(א) קשיא – אי הכי (כלומר השתא דאוקמת נקעים דמשנה במלאים מים) תיקשי דאפילו בפחות מ' נמי הוה לה למשנה למיתני דאין נמדדין עמה

(ב) תירוץ – נקעים נגאני דארעא מיקרו סלעים שדרא דארעא מיקרו – פרטי תירוץ זו אינן מעניננו ברם שים לב אשר אף סלעים הוזכרו בה

(3) תוספות

(א) קשיא

(i) לשון "אי הכי" מגומגם דהרי אף לפני דאוקים רב עוקבא בר חמא למשנה בנקעים דאינן ראויין לזריעה מחמת שאינן מלאים מים היו יכולין להקשות מיהת לסלעים דאינן ראויין לזריעה למה נמדדין עמה באינן גבוהין י' טפחים

(4) מהרש"א

(א) אין לתרץ דבשלב קושיית "אי הכי" כבר אסיק אדעתיהו דסלעים שידרי דארעא מיקרו דאם כן לא ה' רב עוקבא בר חמא מזכיר סלעים בתירוץ שלו

דף קג:

תד"ה אם הי' סלע

[דף קג עמוד ב] בד"ה אם היה סלע כו' שהכל סלע אחד אפי' לא יהא גדול אלא בית רובע כו' עכ"ל ולא חש ר"ת להך פירושא מה שהקשה הרשב"ם לפירוש רבותיו דמ"ש סלע יחיד מסלעים הרבה מכונסים כו' וק"ל:

דף קד.

סוגיא דמדה בחבל חלק א' רשב"ם ד"ה אלא מהא

[דף קד עמוד א] בפרשב"ם בד"ה אלא מהא כו' הלכך איצטריך למיתני ברישא היכא דא"ל האי כו' עכ"ל מיהו ק"ק דהיכא דא"ל נמי האי או האי דאזלינן בתר ההוא לישנא נמי לא איצטריך דהא קתני בסיפא דאזלינן בתר א' מב' הלשונות אפי' בסתר ליה מקודם מכ"ש בלא סתר להם כלל דאזלינן בתר א' מהם וצ"ל דלא זו אף זו קתני ועי"ל דאיצטריך למיתני ברישא בהאי או האי דאזלינן בתר ההוא לישנא בלא סתר לרבנן דפליגי בסיפא בסתר אבן ננס וק"ל:

(1) משנה בדף קג: (משנה א')

- (א) רישא – בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל פיחת כל שהוא ינכה ולא הגיעו הותיר כל שהוא יחזיר
- (ב) סיפא – ואם אמר הן חסר הן יתר אפילו פיחת רובע לסאה או הותיר רובע לסאה הגיעו
- (2) משנה דף קד: (משנה ב') – מדה בחבל הן חסר הן יתר תפוס לשון אחרון דברי בן ננס
- (3) גמרא בדף קה. – אמר רב אבא בר ממל אמר רב חולקין עליו חביריו על בן ננס
- (4) גמרא בסוגיא דידן

(א) איבעיא להו בית כור סתמא מאי

- (ב) תא שמע – מרישא דמשנה א' משמע דדוקא במדה בחבל לא הגיעו אבל בסתמא הגיעו
- (ג) קשיא – מסיפא דמשנה א' משמע דדוקא בהן חסר הן יתר הגיעו אבל בסתמא לא הגיעו
- (ד) מסקנא – אלא מהא ליכא למשמע מינה

(5) רשב"ם

(א) קשיא

(i) או דרישא דמשנה א' אינו מדויק מחמת דבקושטא לא הגיעו אפילו בסתמא או דסיפא דמשנה א' אינו מדויק דבקושטא הגיעו אפילו בסתמא

(ב) הקדמה לתירוץ רשב"ם

(i) שים לב אשר במשנה ב' לא יתכן דמכר בסתמא מדה בחבל או דמכר בסתמא הן חסר והן יתר דבאופן זה בקושטא לא מכר בסתמא – ולכן מובן אשר משנה ב' מדויקת ומשתעי דיקא באופן דאמר בהדיא "מדה בחבל הן חסר הן יתר"

(ג) תירוץ רשב"ם

(i) איצטריך משנה א' "לגופי" להשתמש דיקא בדאמר או מדה בחבל או הן חסר הן יתר (הגם דממה נפשך חד מן הני לישנא אינה מדויקת)

(ii) משום דמשנה א' מפרשת

(1) דאף על גב דקתני במשנה ב' דהיכא דלשון אחרון (דיקא מדה בחבל או הן חסר הן יתר ולא בסתמא כדביארנו) סותרת ללשון ראשון (דיקא הן חסר הן יתר או מדה בחבל ולא בסתמא) לא אזלינן בתר לשון ראשון

(2) מכל מקום אלו בדלא סתר לה מידי השתמש בחד מהני לישנא דמשנה ב' אזלינן בתרה

(6) מהרש"א

(א) קשיא לרשב"ם – מן משנה ב' לחודה פשיטא דהולכין אחר חד לישנא בדלא סתר לה מידי דהרי במשנה ב' קתני דהולכין בתר לשון אחרון אפילו באופן דסתר לה לשון ראשון

(ב) ב' תירוצין אחרים לקושית רשב"ם – שים לב אשר אף תירוצין אלו מבוססין על הא דקבענו שבמשנה ב' לא יתכן דמיירי בסתמא

(i) תירוץ א'

(1) הני משניות הולכות בדרך לא זו אף זו – לא זו לבד (כמבואר במשנה א') דהולכין אחר לשון מדה בחבל והן חסר והן יתר בדלא אמר אלא חד מהני לשונות אלא (כמבואר במשנה ב') אף זו דהיכא דאמר הני לישני תרוייהו הולכין אחר לשון אחרון אף על גב דסתר לה לשון ראשון

(ii) תירוץ ב'

(1) משנה א' מלמדת דהגם דחבירו דבן ננס אית להו במשנה ב' דלא הולכין אחר שום לשון בדאמר מדה בחבל והן חסר הן יתר תרוייהו וסתרי אהדדי מכל מקום בדליכא אלא חד מהני לישנא אזלינן בתרה

סוגיא דמדה בחבל חלק ב' רשב"ם ד"ה כגון דהוי זולא מעיקרא

בד"ה כגון דהוה זולא מעיקרא דא"ל לוקח לא בעינא לקנות קרקע ביוקר כו' עכ"ל והשתא הך ברייתא דלעיל דכופין את המוכר למכור ואת כו' איכא לאוקמי נמי בכה"ג וק"ל:

(1) משנה

(א) בית כור עפר אני מוכר לך ואמר מדה בחובל והותיר אפילו משהו או אמר הן חסר הן יתר והותיר יותר מרובע לסאה – אז (כל עוד דסך הכל של המותר פחות מט' קבין) עושין חשבון ומיפין כחו של מוכר – שאם רוצה יחזיר לו לוקח מעות בעד המותר ואם רוצה יחזיר לו לוקח קרקע המותר

(2) ברייתא א'

(א) כופין את המוכר למכור ולקבל מעות בעד המותר

(3) גמרא

(א) קשיא – דלכאורה קתני דלא מצי מוכר למיטען שיחזיר לו לוקח קרקע

(ב) תירוץ – בדזול קרקע עכשיו מיירי וקמ"ל דאם רוצה מוכר שיחזיר לו לוקח מעות בעד המותר מחזיר לו לוקח כשער הזול של עכשיו

(4) ברייתא ב'

(א) כשהוא נותן לו נותן לו כשער שלקח ממנו

(5) גמרא

(א) קשיא

(i) אכן מצינו לנמק דברייתא ב' אינה סותרת למשנה דמצינו לאוקמה (בדומה לברייתא א') בגוונא דמוכר רוצה שישלם לו לוקח מעות בעד המותר

(ii) ברם תיקשי דברייתא ב' סותרת לברייתא א' באופן דיישבנו לה

(ב) תירוץ

(i) ברייתא ב' איירי בדהוה זולא מעיקרא ויקרא לה השתא וקמ"ל דכשרוצה מוכר שיחזיר לו לוקח מעות בעד המותר מחזיר לו לוקח כשער הזול דמעיקרא

(6) מהרש"א

(א) בברייתא א' לא קתני בהדיא דמדובר בזול עכשיו והיו יכולין לתרץ לעיל דברייתא א' לא סותרת למשנה מחמת דגם ברייתא א' איירי בדזול מעיקרא ויקרא לה השתא וקמ"ל כברייתא ב' דכשרוצה מוכר שישלם לו לוקח מעות מחזיר לו לוקח כשער הזול דמעיקרא

סוגיא דמדה בחבל חלק ג' תד"ה פחות כל שהוא ינכה

תוס' בד"ה פחות כל כו' וא"ת ולימא ליה דאדעתא כו' וי"ל דקאי בתוך השדה כדמפרש דמתחלה כו' עכ"ל לכאורה כבר לעיל בתוספות תירצו זה על קושיא זו בעצמה ונ"ל דדבריהם דלעיל הם דברי ר"י והוא לא מחלק בין קאי בתוך השדה בין לא קאי דבכל גוונא נאמר דמתחלה היה יודע שאינו מכוון כ"כ כו' כמ"ש התוס' לעיל אבל הרשב"א כתב לקמן מכה קושיא א' דבאינו עומד בתוך השדה מצי א"ל שפיר דאדעתא דהכי לא זבני ומזה לשיטתו הוצרכו הכא להוסיף הכא בדבריהם וי"ל דקאי בתוך השדה כדמפרש כו' דהיינו כדמפרש הרשב"א לקמן ומהרש"ל הגיה כדפרישית ואין צורך להגיה כל נוסחת התוספות שלפנינו ודו"ק:

(1) משנה

(א) בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל פחת כל שהוא ינכה והמקח קיים

(2) תד"ה פחות כל שהוא ינכה (הראשון)

(א) קשיא

(i) הרי רבא ס"ל בדף צ. אשר כל דבר שבמדה אפילו פחות מכדי אונאה חוזר ואין מקחו קיים

(ב) תירוץ ר"י

(i) ההיא דרבא דאין מקחו קיים מיירי היכא שמדד מוכר לשדה ואמר ללוקח דנמצאת בית כור במכוון

(ii) משא"כ משנה בדלא מדד מוכר לשדה איירי ונקטינן דלוקח הבין אשר מוכר כיוון למכור לשדה זו כמות שהיא ואשר מוכר באמרו מדה בחבל כיוון דיקא לעשות חשבון אם אין בו בית כור בדיוק

(3) תד"ה פחות כל שהוא ינכה (השני)

(א) קשיא – אין הכי נמי דלא מצי לוקח למימר דנתאנה ברם אכתי תיקשי דמצי טעין אדעתא דהכי לא זבני

(ב) תירוץ

(i) משנה איירי בגוון דמוכר ולוקח תרוייהו בשדה היו עומדים כשאמר מוכר מדה בחבל – ונקטינן כדלעיל דלוקח הבין אשר מוכר כיוון למכור לשדה זו כמות שהיא ואשר מוכר באמרו מדה בחבל כיוון דיקא לעשות חשבון אם אין בו בית כור בדיוק

(4) תוספות ד"ה אלא לאו

(א) לקושיא אחרת שאינה מענייננו (מהרש"א קורא לקושיא זו "קושיא א"א" כלומר "קושיא אחרת") מתרץ רשב"א דמשנה איירי באופן דלוקח עמד בתוך השדה

(5) מהרש"א

(א) שים לב אשר לר"י בתוספות א' לא מעלה ולא מוריד אלו לוקח עמד בתוך השדה – דאפילו לא עמד בתוך השדה לא מצי למיטען דנתאנה בדליכא בית כור בדיוק

(ב) מה שאין כן לתוספות ב' ותוספות ג' דמדגישין דלוקח לא מצי לדקדק מחמת דמדובר בעמד בתוך השדה – ומובן אשר תוספות ב' ותוספות ג' לא נאמרו על פי ר"י אלא על פי רשב"א

(ג) ואכן היינו טעמא דבסוף תוספות ב' איתא "כדמפרש" ומשמעו כדמפרש רשב"א בתוספות ג'

סוגיא דמדה בחבל חלק ד' תד"ה אלא לאו חלק א'

בד"ה אלא לאו כו' וי"ל לאשמועינן דאפי' הכי דוקא בית רובע אבל יתר כו' עכ"ל והשתא דע"כ בברייתא אית לן למימר הכי במתני' נמי דקתני הן חסר והן יתר ולא קתני בית כור סתמא נמי איכא למימר הכי דלרבותא קתני דאפ"ה דוקא בית רובע כו' וכ"כ בחידושי הרמב"ן ומיהו לעיל דמקשה אימא סיפא ואם א"ל הן כו' הא סתמא כמדה בחבל דמי לא בעי למימר הכי דמשמע ליה דעיקר מלתיה דרובע לסאה הגיעו גם התוס' דלעיל שכתבו תימא דתלי הן חסר כו' משמע טפי דהגיעו כו' לא אסקי אדעתייהו למימר דלגבי יתר מרובע תלי הן חסר הן יתר בכבית כור משום דעיקר מלתיה משמע לאשמועינן דרובע לסאה הגיעו ודו"ק:

(1) משנה דף קג: – "רישא"

(א) חלק א' דרישא – בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל פיחת כל שהוא ינכה הותר כל שהוא יחזיר

(ב) חלק ב' דרישא – ואם אמר הן חסר הן יתר אפילו פיחת רובע לסאה או הותר רובע לסאה הגיעו

(2) משנה דף קד: – "סיפא"

מדה בחבל הן חסר הן יתר לבן ננס תפוס לשון אחרון ורבנן פליגי עליל' בגמרא

(3) גמרא בסוגיא דידן

(א) איבעיא להו בית כור סתמא מאי

(ב) תא שמע – מן חלק א' דרישא משמע דדוקא במדה בחבל ינכה ולא הגיעו אבל בסתמא הגיעו

(ג) קשיא – מן חלק ב' דרישא משמע דדוקא בהן חסר הן יתר הגיעו אבל בסתמא לא הגיעו

(ד) מסקנא – אלא מהא ליכא למשמע מינה

(4) ברייתא – בית כור עפר אני מוכר לך כבית עפר אני מוכר לך הן חסר הן יתר אני מוכר לך אפילו פיחת רובע לסאה הגיעו

(5) גמרא

- (א) קשיא
- (i) חלק א' דברייתא (בית כור עפר אני מוכר לך) לכאורה אמירה סתמא היא ותיפשוט אשר בסתמא הגיעו
- (ב) תירוץ כמבואר בתוספות ד"ה פרושי קמפרש
- (i) ברייתא לא נחית לדין סתמא כל עיקר אלא נוקטת בפשיטות דמי שאמר "כבית כור" פשיטא דהגיעו ומלמדת דמי שאמר "בית כור הן חסר הן יתר" פירושי קמפרש ודינו דהגיעו דומיא למי שאמר "כבית כור"
- (6) תוספות ד"ה פירושי קמפרש
- (א) קשיא – תימא דתלי הן חסר הן יתר ב"כבית כור" – וביותר מסתבר דהגיעו אלו אומר "הן חסר הן יתר"
- (ב) תירוץ דתוספות אינה מענייננו
- (7) המשך דגמרא
- (א) מפריכין למהלך דפירושי קמפרש ומסקי אשר שיעור דברייתא אכן היינו אשר בית כור סתמא הגיעו וכן כבית כור הגיעו וכן הן חסר והן יתר הגיעו
- (8) תוספות ד"ה אלא לאו
- (א) קשיא
- (i) מאחר דברייתא בתחלה קא משמע לן אשר בסתמא הגיעו פשיטא דהגיעו אלו אומר הן חסר הן יתר
- (ב) תירוץ
- (i) ברייתא אשמועינן אשר אפילו אם אמר הן חסר הן יתר לא הגיעו אלו פחת יותר מרובע לסאה
- (9) רמב"ן מובא במהרש"א
- (א) קשיא
- (i) אף בהוה אמינא כשרצו למיפשט מחלק ב' דרישא דמשנה (הן חסר הן יתר הגיעו) אשר בסתמא לא הגיעו הוה להו להקשות דלעולם אימא אשר אף בסתמא הגיעו וקתני הן חסר הן יתר לרבנותא למילף אשר אפילו בהן חסר הן יתר לא הגיעו אם פחת יותר מרובע לסאה
- (ii) וכן בתוספות ד"ה פרושי קמפרש הוה להו לתרץ דתלי הן חסר והן יתר בכבית כור משום דכבית כור מובן ביותר אשר לא הגיעו אלו פחת יותר מרובע לסאה
- (ב) תירוץ
- (i) בקושטא מסתבר ביותר אשר משנה וברייתא אשמועינן דין הגיעו בפחת רובע – ותוספות מפרשין אשר דיקא לאחר דהוכרחו בגמרא להסיק אשר בסתמא נמי הגיעו אז מוכרח דברייתא דקתני דהגיעו בהן חסר הן יתר אתיא לאשמועינן דאפילו בהן חסר הן יתר לא הגיעו בפחת יותר מרובע

סוגיא דמדה בחבל חלק ה' תוספות בא"ד אלא לאו

בא"ד וי"ל דר' יצחק לא קאמר אלא להצטרף לפחות מרובע לסאה כו' עכ"ל כ"ה בכל נוסחת תוס' שלנו וכ"ה בתוס' ישנים ופירוש להצטרף לדין של פחות מרובע לסאה דקתני במתני' דהגיעו דהיינו שאם חסר מן הכור ז' קבין ומחצה דהוי רובע לסאה ויש בשדה זה

טרשיין ד' קבין שנמדדין עמה הרי מצטרפין אלו הד' קבין לכור שאין חסר בו רק ז' קבין ומחצה והגיעו אבל אם היה בו טרשיין ה' קבין שאין נמדדין עמה ומצטרפין ה' קבין הללו לז' קבין ומחצה החסרין כבר והוי חסר יותר מרובע לסאה ויעשה חשבון ומהרש"ל הגיה מה שהגיה לאין צורך מיהו ק"ק ומאי קושיא אימא דמתני' דלעיל איירי בשיש שם קרקע יתר מבית כור דהשתא ודאי אי לאו הנהו טרשיין הוה צריך ליתן לו בית כור שלם ודו"ק:

(1) הקדמה א'

(א) סאה = 6 קבין – כור = 30 סאה – ולכן רובע הקב לסאה = $7-1/2$ קבין לכור

(2) הקדמה ב'

(א) המוכר שדה בסתמא או אמר הן חסר הן יתר – אז בחסר או יתר שאינו יותר משיעור מחילה (רובע לסאה דהיינו $7-1/2$ קבין לכור) הגיעו ומחיל ולא עושה חשבון ואלו הותיר יותר משיעור מחילה לא הגיעו ויעשה חשבון

(3) הקדמה ג' – משנה בדף קב:

(א) האומר לחבירו (בסתמא) כור עפר אני מוכר לך היו שם נקעים עמוקים י' טפחים או סלעים גבוהין י' טפחים אינן נמדדין עמה ולכן לא הגיעו ועושה חשבון – פחות מכן נמדדין עמה כלומר דהגיעו

(4) הקדמה ד' – גמרא דף קג. – ביאור ר' יצחק למשנה – טרשיין (סלעים) דמצטרפין ליותר מן ד' קבין לכור אין נמדדין עמה ולא הגיעו אף אלו אין גבוהין י' טפחים

(5) המשך תד"ה אלא לאו

(א) קשיא

(i) פשיטא אשר חסר גרע ומפסיד ללוקח יותר מן סלעים

(ii) ולכן תיקשי אשר לכאורה לר' יצחק סלעים גרע דשיעור מחילה שלהן ד' קבין לכור ושיעור מחילה לחסר $7-1/2$ קבין לכור

(ב) תירוץ – "ר' יצחק לא קאמר אלא להצטרף לפחות מרובע לסאה"

(6) מהרש"ל כמבואר במהרש"א

(א) מגיה "לפחות יותר מרובע לסאה" ומפרש דקאמרי תוספות

(i) דבגוונא דאינו חסר יותר מרובע לסאה אז סלעים שהן יותר מד' קבין מוסיפין ("מצטרפין") עם החסר ודלכן אלו סך הכל של החסר והסלעים הריהו יותר מרובע לסאה ($7-1/2$ קבין לכור) לא הגיעו

(ii) תוספות אין דנין בפירוש בדין סלעים דאינן יותר מן ד' קבין לכור אבל פשיטא דמדייקין דאין מוסיפין לחסר והגיעו

(7) מהרש"א

(א) צודק מהרש"ל בפירושו אבל לא צרכין להגהה שלו – דתוספות במאמרם "ר' יצחק לא קאמר אלא להצטרף לפחות מרובע לסאה" כיוונו לסלעים שאינן יותר מד' קבין דמצטרפין לדין פחות מרובע לסאה במובן דלא מוסיפין לחסר ואכתי יש לחסר דין של פחות מרובע לסאה דהגיעו – שים לב אשר מהרש"א מדגיש אשר יש לחסר "דין של פחות מרובע לסאה" לנמק דלא מעלה ולא מוריד לדברי תוספות דבקושטא אפילו ברובע לסאה נמי הגיעו

(i) תוספות אין דנין בפירוש בדין סלעים יותר מן ד' קבין לכור אבל פשיטא דמדייקין דמוסיפין לחסר

(א) הקדמה – בית יוסף סי' רי"ח בשם הר"ן

כי תנן פיחת רובע לסאה הגיעו דוקא כשאין לו [למוכר] אלא אותה שדה ואומר לו בית כור שיש לי באותו מקום אני מוכר לך אבל מכר לו בית כור בשדותיו נותן לו בית כור מכוון"

(ב) תירוץ אחרת לקושית תוספות

(i) על פי דברי בית יוסף יכולין לתרץ דמשנה איירי בשיש שם קרקע יתר מבית כור דהשתא ודאי אי לאו הני סלעים הוה צריך ליתן לו בית כור שלם בלי שום חיסור אפילו משהו – וקמ"ל ר' יצחק אשר סלעים הגיעו כל עוד דאינן יותר מן ד' קבין ונמצא אשר בקושטא חסר גרע ביחס לסלעים

דף קד:

סוגיא דמדה בחבל חלק ו' רשב"ם ד"ה הכי גרסינן

[דף קד עמוד ב] בפרשב"ם בד"ה ה"ג וכדברי כו' ואפ"ה לא אמרי' נותן חצי רובע לכל חצי סאה כו' חצי רובע הוה מחילה לחצי סאה כי כו' עכ"ל דלא ניחא ליה לפרש הקושיא בפשיטות דלא אמרינן הרובע הוה מחילה לסאה כיון דהוי שיעור גינה והיינו כרב הונא משום דאיכא למימר טעמא דרב נחמן לעיל משום דהרביעית מכל כור וכור דהיינו ז' קבין ומחצה לכל כור וכור לא הוה שיעור שדה והוי בתורת מחילה ולא אמרינן לצרפינהו שיהיו שיעור שדה עד שיהיה משהו יותר על הרבעיים דנפקי מתורת מחילה ואז נצרף אותן לשיעור שדה משא"כ הכא דהאי רובע גופיה הוה שיעור גינה דאיכא למימר מודה רב נחמן דאינו בתורת מחילה ולהכי קאמר דה"נ אימא דנותן חצי רובע לכל חצי סאה דהשתא הוי כל חד וחד בתורת מחילה ולא נצרף אותן שיהיו שיעור גינה עד דליהוי משהו יותר על הרבעיים לרב נחמן ודו"ק:

(1) הקדמה א'

(א) המוכר שדה בסתמא או אמר הן חסר הן יתר – "שיעור מחילה" רובע לסאה (7-1/2 קבין לכור) ו"שיעור שדה" סך הכל 9 קבין

(ב) דהיינו

(i) חסר או יתר שאינו יותר משיעור מחילה הגיעו ומחיל ולא עושה חשבון

(ii) אלו הותר יותר משיעור מחילה – יעשה חשבון ומיפין כחו של מוכר להחליט אלו ליקח מותר הקרקע בחזרה או שישלם לו לוקח מעות – ברם אלו הותר שיעור שדה "הדר" כלומר צריך מוכר לקבל מותר הקרקע בתשלומין

(2) הקדמה ב' – מחלוקת רב הונא ורב נחמן בשדה גדולה אשר בה יתר בשיעור של רובע לסאה עולה בסך הכל לכל הפחות ל-9 קבין שהוא שיעור שדה

(א) רב הונא – הדרי ארעא

(ב) רב נחמן – מחיל

(3) הקדמה ג' – מחלוקת ר' עקיבא ורבנן במשנה דף קג: לגבי איזו סך הכל של מותר חשיב שיעור גינה אשר תוצאת שיעור זה לגבי גינה דומה לתוצאת שיעור שדה לגבי שדה

- (א) רבנן – שיעור גינה חצי קב
 (ב) ר' עקיבא – שיעור גינה רובע קב
 (4) הקדמה ד' – הוספת רשב"ם למחלוקת ר' עקיבא ורבנן בגינה
 (א) רבנן – שיעור מחילה בגינה רובע לסאה בדומה לשיעור מחילה בשדה
 (ב) ר' עקיבא – שיעור מחילה בגינה חצי רוב לסאה שלא כשיעור מחילה בשדה
 (5) גמרא – קשיא לרב נחמן כמבואר ברשב"ם
 (א) לכאורה איירי ר' עקיבא במוכר שמכר סאה בגינה והותיר חצי רובע לכל חצי סאה (דהיינו שיעור מחילה בגינה) לסך הכל רובע לסאה שהוא שיעור גינה – ומדקתני דהדר תיקשי לרב נחמן דסבירא לי' דמחיל
 (6) מהרש"א
 (א) קשיא לרשב"ם
 (i) למה הוכרח רשב"ם לפרש אשר חצי רובע הקב לחצי סאה שיעור מחילה הוא לר' עקיבא בגינה
 (ii) אף אלו סבירא לי' ר' עקיבא אשר רובע הקב לסאה שיעור מחילה הוא מקשי שפיר לרב נחמן דשיעור מחילה לסאה כולה הריהו בסך הכל שיעור גינה
 (ב) תירוצ'
 (i) רשב"ם אית לי' דאלו הקשו בגמרא ככה לרב נחמן היו מתרצין דבשדה שיעור מחילה אינו דומה לשיעור שדה ולכן לשיטת רב נחמן נסתרת שיעור מחילה דיקא אלו הותיר לכל הפחות משהו יותר מרובע לסאה – ודשאני גינה אשר שיעור מחילה דומה לשיעור גינה ולכן שיעור מחילה נסתרת על ידי שיעור גינה – ודלכן קתני בגינה דהדר ולית להקשות כלום לרב נחמן
 (ii) ולכן פירש רשב"ם אשר אף בגינה איכא שיעור מחילה לחוד ושיעור גינה לחוד ולכן מקשין שפיר לרב נחמן מאי שנא דין גינה מן דין שדה

סוגיא דמדה בחבל חלק ז' רשב"ם ד"ה ואית דמפרשי

בד"ה ואית דמפרשי דהאי כל שהוא אפי' כו' דא"כ מאי אהני ליה הן חסר כו' עכ"ל מיהו מצינן לפרושי דקאי ארישא אמדה בחבל דאם הותיר כל שהו דיחזיר כפי מה שירצה מוכר מעות או קרקע כפרשב"ם במתני' ואהא קתני הכא אם היה סמוך כו' אלא דא"כ דקאי ארישא לא ה"ל למיתני הך ברייתא בתר פסקא שאם שייר בשדה כו' וק"ל:

- (1) הקדמה – עיין בהקדמה לחלק ו'
 (2) ברייתא
 (א) אם ה' [מותר קרקע שמכר מוכר] סמוך לשדהו אפילו הותיר כל שהוא מחזיר לוקח לו קרקע
 (3) רשב"ם
 (א) שיטת יש מפרשים – ברייתא קא משמע לן דבמותר שהוא סמוך לשדהו
 (i) לא מחיל מוכר אף על גב דליכא דלא הותיר יותר מרובע לסאה
 (ii) מייפין כחו של לוקח להחזיר מותר קרקע (ושלא לשלם מעות) אף על גב דלא הותיר שיעור שדה

(ב) ולא מילתא היא דמסתבר דברייתא בדאמר מוכר הן חסר הן יתר איירי ואלו לא הותיר יותר מרובע לסאה ואף על פי כן לא מחיל תיקשי דמה מועיל הך אמירה

(4) מהרש"א

(א) קשיא

(i) אית דמפרשי יכולין לתרץ דברייתא ארישא דמשנה קאי באמרו מדה בחבל ואשר דינא דאלו הותיר אפילו משהו לא מחיל ועושה חשבון ובעלמא מייפין כחו של מוכר דרצה מוכר יחזיר לוקח קרקע או יחזיר לוקח מעות – ולא אשמועינן ברייתא אלא דבקרקע סמוך לשדהו שאני דלא מצי מוכר למיטען דרצה מעות

(ב) תירוץ

(i) רשב"ם נוקט דברייתא זו על סיפא קאי דמשמע באמרו הן חסר הן יתר משום דמייתי לה גמרא לאחר פיסקא "שאם שייר בשדה וכו'" אשר לשון זו מיתני במשנה רק לאחר דינא דסיפא לגבי הן חסר הן יתר

דף קה.

סוגיא דבן ננס חלק א' תד"ה ובא מעשה

[דף קה עמוד א] תוספות בד"ה ובא מעשה כו' לשמואל דאוקי כו' עכ"ל עיין בהדושינו ס"פ השואל:

סוגיא דבן ננס חלק ב' תד"ה אבל בא

בד"ה אבל בא כו' וי"ל דמסתברא ליה כו' אבל היכא דאין מוחזק זה יותר היה לב"ד כו' עכ"ל ומיהו בלאו ההיא דסומכוס מכח הך סברא לא הוה פריך אלא כיון דסומכוס סבר הכי אית לן למימר דרבנן לא פליגי עליה בהא וק"ל:

(1) משנה – מדה בחבל אני מוכר לך הן חסר הן יתר מדה בחבל – לדברי בן ננס תפוס לשון אחרון

(2) גמרא

(א) אמר ר' אבא בר ממל אמר רב חולקין עליו חביריו על בן ננס דלדידהו הוי ממון המוטל בספק וחולקין דמספקא להו אלו אמרינן תפוס לשון ראשון או תפוס לשון אחרון

(ב) קשיא

(i) מאי קמ"ל תנינא באחד ששכר מרחץ וכו' ובא מעשה לפני רשב"ג ור' יוסי ואמרו יחלוקו את החדש העיבור דמספקא להו אי תפוס לשון ראשון או תפוס לשון אחרון

(ג) תירוץ

(i) אי מהתם הוה אמינא דלא אמרי יחלוקו אלא משום דמספקא להו אלו משכיר הדר ב' (אשר אז הוה דינו כבן ננס דתפוס לשון אחרון) או דפירושי מפרש דאינו משכיר לו לשנה שלמה אלא דבכל חדש יכול להוציא מביתו אבל – הכא (במדה בחבל) דודאי הדר ב' (דהרי לשון אחרון מכחיש את הראשון) יכול להיות דחביריו ס"ל כבן ננס דתפוס לשון אחרון

(ii) לכן קא משמע לן ר' אבא בר ממל אמר רב דאף במדה בחבל סבירא להו דחולקין דהגם דליכא להסתפק אלו פירושי קא מפרש מכל מקום מספקא להו אי תפוס לשון ראשון או לשון אחרון

- (ד) אמר שמואל זו (משנה דמדה בחבל) דברי בן ננס אבל חכמים אומרים דהולכים אחר פחות שבלשונות כלומר יד מוכר על העליונה שמוחזק בקרקע
- (ה) קשיא חלק א' – זו ולא סבירא לי' בתמי' – הרי רב ושמואל דאמרי תרוייהו כור בשלשים סאה בסלע אני מוכר לך ראשון ראשון קנה לכאורה מטעם דתפוס לשון אחרון וכל סאה וסאה הוי לי' חד מקח ומשיכת כל אחת קנאתה – ולכאורה מוכרח דשמואל אמר זו וסבירא לי' דתפוס לשון אחרון
- (ו) קשיא חלק ב' כמבואר בתוספות
- (i) ולאידך גיסא לא יתכן דשמואל ס"ל כבן ננס דתפוס לשון אחרון דהרי שמואל מפרש דרשב"ג ור' יוסי דאמרו במשנה דמרחץ דיחלוקו בבא באמצע חדש עסקינן אבל בבא בתחלת החדש כולו למשכיר ובבא בסוף החדש כולו לשוכר
- (ii) ולכאורה היינו טעמא
- (1) דמספקא להו אלו תפוס לשון אחרון ולכן
- (א) בבא בתחלת החדש כולו למשכיר מושם דשוכר המוציא מחבירו עליו הראי'
- (ב) בבא בסוף החדש כולו לשוכר דיש לו דין תופס ולא מפקינן מיני' ומשכיר המוציא מחבירו עליו הראי'
- (ג) ובבא באמצע החדש חולקין דיש לשוכר דין תופס בחציו
- (3) המשך תוספות
- (א) בבא מציעא דף ק.
- (i) משנה – המחליף פרה בחמור וילדה ואין הדבר ידוע הולד של מי יחלוקו
- (ii) גמרא – זו דברי סומכוס אבל חכמים אומרים אוקמא בחזקת מרא קמא ואידך המוציא מחבירו עליו הראי'
- (ב) גמרא בפרק חזקת הבתים דף לד:
- (i) זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי אמר רב נחמן כל דאלים גבר
- (ii) קשיא – ומאי שנא מההיא דהמחליף פרה בחמור דאמר סומכוס דיחלוקו ולא אמרינן כל דאלים גבר
- (4) תוספות בפרק חזקת הבתים דידן
- (א) קשיא
- (i) אין הלכה כסומכוס ומה לי שיטת סומכוס להקשות ממנה לרב נחמן
- (ב) תירוץ
- (i) נוקטין דבגוון דליכא חזקת מרא קמא (כגון בהך דזה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי) אף רבנן כסומכוס ס"ל דיחלוקו
- (5) תוספות בסוגיא דידן
- (א) קשיא
- (i) קבענו דמי שתפס לא מפקינן מיני' ואידך מיקרי המוציא מחבירו ועליו הראי' – ולכאורה אף בההיא דהמחליף מי שתפס לא מפקינן מיני' ואידך מיקרי המוציא מחבירו ועליו הראי' ואתיא שפיר כרב נחמן בזה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי דכל דאלים ותפס גבר
- (ב) תירוץ

(i) הכי מקשין בגמרא שם

(1) בסוגיא דידן ובמשנה דהמחליף דמעיקרא ראובן אית לי' חזקת מרא קמא ומעיקרא מיקרי שמעון המוציא מחבירו עליו הראי' – מובן דאלו תפס שמעון מיקרי ראובן המוציא מחבירו עליו הראי' – דבגוון זה לא צריכין לקבוע דין חדש דהמוציא מחבירו עליו הראי' – וניחא דלא אמרו רבנן יחלוקו

(2) אבל בזה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי דמעולם לא ה' חזקת מרא קמא ומעולם לא ה' דין המוציא מחבירו עליו הראי' מסתבר אשר רבנן עדיפי להו למימר יחלוקו ולא לקבוע דין חדש של המוציא מחבירו

(6) מהרש"א

(א) קשיא

(i) כיון דרבנן מסתברא להו דיחלוקו בדליכא חזקת מרא קמא למאי נפקא מינה שיטת סומכוס במשנה דהמחליף פרה בחמור

(ב) תירוצ

(i) אי לאו דסבר סומכוס דיחלוקו אפילו בדאיכא חזקת מרא קמא לא הוה סליק אדעתין אשר רבנן אית להו יחלוקו בדליכא חזקת מרא קמא

סוגיא דבן ננס חלק ג' תוספות בא"ד נראה

בא"ד נראה דלא שייך כ"כ אודוי אודי על חצי החודש ואי אודי על הכל ומש"ה כו' עכ"ל וכ"ה בתוס' הישנים ושיעור דבריהם דגבי באמצע החודש דיחלוקו נמי ק' כדלעיל אמאי יועיל תפיסתו על החצי חודש כיון דהמע"ה דהתם דחוק לומר כן דלא שייך כ"כ אודיי על החצי חודש ואם נאמר דאודי על הכל למה יחלוקו ומהרש"ל הגיה כאן לאין צורך ואין להאריך: ודע דאהיהא דראשון קנה ודאי לא קשיא להו מידי דהתם תפס הלוקח קודם שנולד הספק ולא שייך בזה המע"ה ותלמודא דמדמה ההיא דראשון קנה לדחכא והתם טעמא מאי משום דתפס ה"נ כו' היינו לענין ספיקא ודו"ק:

(1) המשך תוספות

(א) קשיא

(i) מסוגיא דתקפו כהן משמע אשר תפיסת המוציא מחבירו לא מהני ותיקשי הא דאמר שמואל אשר בבא בסוף החדש כולו לשוכר מחמת דתפס

(ב) תירוצ

(i) תפיסתו מחמת דחשיב משכיר כאלו אודיי אודי לי' לשוכר

(ג) קשיא לפי גרסא דמהרש"א

(i) מיהת בבא באמצע חדש לא מסתבר דיחלוקו מטעם דחשיב כאלו משכיר אודיי אודי בחציו – ולאידך גיסא אלו חשוב כאלו אודיי אודי על כולו למה דינו דיחלוקו

(2) המשך דגמרא

(א) הקדמה – ניהדר לקושיא דגמרא בחלק ב' דלכאורה שמואל לית לי' דבן ננס בהך דמרחץ ואית לי' דבן ננס בכור בשלשים

(ב) תירוצ

- (i) לעולם זו דברי בן ננס משמעו זו ולא סבירא לי' דשמואל מספקא לי' אלו תפוס לשון ראשון או תפוס לשון אחרון
- (1) במשנה דמדה בחבל ס"ל כחכמים דהלך אחר פחות שבלשונות לטובת מוכר דמוחזק בקרקע
- (2) בהך דמרחץ ס"ל שמואל דבבא בסוף חדש דכולו לשוכר מחמת דכבר תפיס שוכר
- (3) בהך דכור בשלשים אמר שמואל דראשון ראשון קנה – לאו משום תפוס לשון אחרון אלא "במרחץ טעמא מאי משום דתפיס הכא נמי (בכור בשלשים) הא תפיס" – כלומר דמשיכת לוקח ראשון ראשון חשיב כתפס ולכן גובר על חזקת מרא קמא דמוכר
- (3) המשך מהרש"א – "ודע"
- (א) קשיא
- (i) כשם שהקשו תוספות לעיל למה מהני תפיסה לשוכר מרחץ אמאי לא מקשי נמי למה מהני תפיסה ללוקח בהך דכור בשלשים דראשון ראשון קנה
- (ב) תירוצ
- (i) בכור בשלשים "נולד הספק" באותו רגע דנתגלה שלא ימשיך לכור כולו – וכיון דתפס לפני שנולד הספק מהני תפיסתו כאלו הי' מרא קמא ואינו מוציא מחבירו
- (ג) קשיא
- (i) אם כן למה מדמין בגמרא הך דמרחץ להך דכור בשלשים באמרם "הכא נמי" וכו'
- (ד) תירוצ
- (i) לא מדמי להו אלא להא דבתרוייהו מסופקין אלו אזלינן בתר לשון ראשון או לשון אחרון
- (4) רשב"ם ד"ה לעולם
- (א) הקדמה – ניהדר לקושיא דגמרא בחלק ב' דלכאורה שמואל לית לי' דבן ננס בהך דמרחץ ואית לי' דבן ננס בכור בשלשים
- (ב) קשיא
- (i) ליתרצי לשמואל דאכן זו וס"ל קאמר ותפוס לשון אחרון והיינו טעמא דבכור בשלשים ראשון ראשון קנה – ושאני מרחץ דאמר יחלוקו משום דמספקי לי' אלו פירושי קמפרש כעין דקאמרי בגמרא בעמוד א' (כמבואר בחלק ב') דדלמא רשב"ג ור' יוסי כבן ננס סבירא להו והיינו טעמא דאמרי יחלוקו משום דמספקא להו אלו פירושי קמפרש
- (ג) תירוצ א'
- (i) ביותר מסתבר להו אשר "זו דברי בן ננס" משמעו זו ולא סבירא לי'
- (ד) תירוצ ב'
- (i) רב לא ניחא לי' סברא דפירושי קמפרש ומסתבר דבהא לא פליג שמואל עלי' דרב
- (ii) והי לך ראי' דרב לית לי' לסברא דפירושי קמפרש
- (1) קבענו בחלק ב' דרב אומר חלוקין חביריו על בן ננס ומסתמא "חביריו" משמעו רשב"ג ור' יוסי דס"ל דיחלוקו בהך דמרחץ ואי אית לי' לרב סברא דפירושי קמפרש מנלי' דחלוקין רשב"ג ור' יוסי על בן ננס דלמא שאני מרחץ דיחלוקו משום דמסופקין אלו פירושי קמפרש
- (iii) שאלה

(1) דלמא רב אית לי' סברא דפירושי קמפרש והיינו טעמא דנקט דחביריו חולקין על בן ננס משום דכיוון רב לחביריו אחריני שלא במשנה דמרחץ ובאופן דליכא למיחש לפירושי קמפרש

(iv) תשובה

(1) לא מסתבר למימר ככה

(2) ועוד דאף מדברי שמואל דאמר "זו דברי בן ננס אבל חכמים אומרים" משמע אשר כיוון לחכמים דמרחץ דהרי בסוף דבריו מפרש שמואל אשר יחלוקן דרשב"ג ור' יוסי בהך דמרחץ בבא באמצע חודש עסקינן וכו' – ולכן מסתבר אשר אף רב כיוון לרשב"ג ור' יוסי

(5) תוספות ד"ה אלא לעולם כמבואר במהרש"א להלן בחלק ה'

(א) תוספות מתרצין לקושיית רשב"ם באופן תירוץ א' דרשב"ם ולית להו תירוץ ב' דרשב"ם משום דסברי דיכול להיות אשר רב לחביריו אחריני כיוון

(ב) ולכן מובן אשר לתוספות יכול להיות דרב אית לי' סברא דפירושי קמפרש

דף קה:

סוגיא דבן ננס חלק ד' רשב"ם ד"ה קא משמע לן

[דף קה עמוד ב] בפרשב"ם בד"ה קמ"ל כו' דה"ה אי קאמר צ"ו פרוטות דליכא למימר פירושי קמפרש כו' עכ"ל היינו מההיא דגט פשוט דאם נימא בכה"ג פירושי קמפרש ודאי דלכ"ע ניזיל בתר פחות שבלשונו וכו' ומהקשו התוס' וק"ל:

(1) המשך דגמרא

(א) אמרי בי רב איסתרא (סלע מדינה שוה 96 מעי) מאה מעי דינו מאה מעי – ובהיפוך מאה מעי איסתרא דינו איסתרא

(ב) קשיא – לכאורה קא משמע לן דתפוס לשון אחרון הא אמרה רב חדא זימנא דאמר רב אי הואי התם בהך דמרחץ הוה יהיבנא כולי' למשכיר ולכאורה היינו טעמא דתפוס לשון אחרון

(2) תירוץ אליבא דרשב"ם

(א) אי מהתם כלומר אי מהך דמרחץ דאמר רב דכולי' למשכיר מהו דתימא דלעולם לית לי' לרב בעלמא דתפוס לשון אחרון ושאני התם משום דלא הדר בי' משנים עשר לשנה אלא פירושי קמפרש דבשנת העיבור משלם עוד דינר זהב לחדש העיבור – קא משמע לן רב בהך דאיסתרא דבעלמא נמי אמרינן תפוס לשון אחרון

(ב) שים לב אשר להבנת רשב"ם "מהו דתימא" על מרחץ קאי ומסקנת "קא משמע לן" על איסתרא קאי – מהרש"א קורא למהלך זה "איסתרא בסוף"

(3) תירוץ אליבא דרש"י

(א) אי איתמר הך דרב באיסתרא ולא איתמר הך דמרחץ דכולו למשכיר הוה אמינא אשר בקושטא הולכין אחר פחות שבלשונו ולא בתר לשון אחרון דהיינו אומרים דשאני איסתרא דלא הולכין אחר פחות שבלשונו משום דיכול להיות דלא הדר אלא פירושי מפרש ללשון ראשון דכי אמר איסתרא "מאה מעי" כיוון למימר סלע גדול שיהא שוה מאה פרוטות – וכן באומר מאה מעי "איסתרא" כיוון למימר מאה פרוטות רעות שאין שוות אלא סלע כלומר שאין שוות אלא צ"ו מעי – לכן קא משמע לן רב הך דמרחץ למילף דאף בעלמא סבירא לי' דתפוס לשון אחרון

(4) תוספות ד"ה פירושי קא מפרש כמבואר עוד בפרק השואל בדף קב: בתד"ה הוה אמינא

(א) קשיא לשיטת רש"י

(i) היאך תיסוק אדעתין דבעלמא אית לי רב כרבנן דאמרי הלך אחר פחות שבלשונות ושאני הך דאיסתרא מאה מעי מאה מעי מחמת דפרושי קמפרש כמבואר ברש"י

(ii) הרי בפרק גט פשוט כמבואר שם ברש"י איתא אשר

(1) כתב "זוזי מאה" ופירש בהדיא "דאינון סלעים עשרים (דבקושטא כ"ה סלעים הן)" אין לו למי שאינו מוחזק אלא עשרים כיון דלטובת מוחזק הולכין אחר פחות שבלשונות ונוקטין אשר "דאינון סלעים עשרים" פירושי קמפרש דהני "זוזי מאה" זוזין גרועין הן דאינון שווין אלא עשרים סלעים

(2) ואלו כתב "זוזי מאה" ופירש בהדיא "דאינון סלעין תילתין" אין לו למי שאינו מוחזק אלא כ"ה סלעים כיון דלטובת מוחזק הולכין אחר פחות שבלשונות ונוקטין דבאמרו מאה זוזי פירושי קמפרש אשר הני "סלעים תלתין" סלעים גרועין הן דאינון שוין אלא מאה זוזי או כ"ה סלעים דאינון גרועין

(iii) אלמא אפילו במפרש בהדיא נוקטין באופן "גרועין" לברר דכיוון לפחות שבלשונות

(ב) תירוץ

(i) שאני ההיא דגט פשוט שרחוקין זה מזה ומסתבר יותר דפירושי קמפרש באופן "גרועין" למיזל בתר פחות שבלשונות ולא למיסמך על פירושי קמפרש ללכת בתר לשון אחרון

(ג) המשך תוספות – מטעם דאינו מענינו מתיישב כאן פירוש רשב"ם יותר בסוגיא דידן ובפרק השואל מתיישב יותר פירוש רש"י

(5) המשך רשב"ם בד"ה קא משמע לן

(א) קשיא לרש"י

(i) רב לא דייק ומסתבר דסבירא לי' גם כן אשר צ"ו זוז מאה מעי מאה מעי אף על גב דבאופן זה ברור דטעמו משום דתפוס לשון אחרון דאפילו רש"י יודה דבאופן זה ליכא למימר אשר טעמי' דרב משום דפירושי קמפרש ללכת בתר לשון אחרון

(6) מהרש"א

(א) שאלה

(i) למה נקט רשב"ם דבאופן צ"ו מעי מאה מעי אפילו רש"י יודה דליכא למימר דטעמי' דרב משום דפירושי קמפרש ללכת בתר לשון אחרון

(ב) תשובה

(i) באופן זה דלא אמר איסתרא מאה מעי ליכא לפרש דכיון לסלע גדול שהוא שוה מאה מעי

(ii) ולכן אומר רשב"ם דאף אלו ניזל בשיטת רש"י (שלא כרשב"ם) אשר בהך דאיסתרא איכא סברא דפירושי קמפרש על כל פנים בהך דצ"ו מעי מאה מעי מוכרח אשר פירושי קמפרש באופן גרועין למיזל בתר פחות שבלשונות

סוגיא דבן ננס חלק ה' רשב"ם בא"ד מתניתין איכא למימר

בא"ד מתני' איכא למימר פרושי קמפרש כדאמר לעיל וכדפרישית לבסוף כו' עכ"ל ר"ל כדאמר לעיל דאיכא למימר פרושי קמפרש ויחלוקן מה"ט ואיכא למימר פרושי קמפרש בכה"ג שפירש לבסוף דמה"ט כולה למשכיר ואין להקשות כיון דאסיק אדעתיה פרושי קמפרש דאמר לעיל ויחלוקן מי הכריחו לפרש דאיסתרא מאה מעי לבסוף אתמר הא איכא

למימר שפיר דההיא דכולה למשכיר לא שמעי' ליה מההיא דאיסתרא משום דאיכא למימר בההוא דמרחץ דיהלוקו משום דפרושי קמפרש כדאמר לעיל וכן פירשו התוס' בשם ר"י דאיצטריך ליה דההיא דכולה למשכיר מה"ט וי"ל דהך מלתא דלא נימא הך סברא דפרושי קמפרש כדאמר לעיל הא שמעי' ליה שפיר מהא דאמר רב חלוקין עליו חביריו על בן ננס דאי אית ליה האי סברא א"כ מנ"ל דחלוקין חביריו על בן ננס אימא דחביריו רשב"ג ור"י נמי אית להו האי סברא ולא ניתא ליה למימר דחלוקין עליו חביריו אחריני נינהו ולא הנהו דמרחץ כפירוש רשב"ג לעיל גופיה גבי זו ולא ס"ל (שפיר) {שפי'} ועוד דשמואל נמי קאמר אבל חכמים כו' ע"ש דלא ניתא לן למימר דהנהו חכמים אחריני נינהו אבל ר"י בעל התוס' לא חש לזה דודאי איכא למימר דחלוקין עליו חביריו היינו חכמים אחריני ולא הנהו דמרחץ נינהו ואי לאו ההיא דאיסתרא הוה מצינן למימר פרושי קמפרש כדאמר לעיל ויחלוקו ורשב"ג ור"י דגבי מרחץ נמי דמה"ט קאמרי יחלוקו ומה"ט גבי זו ולא ס"ל כו' לא כתבו התוס' אלא דהכי משמע ליה דזו ולא ס"ל ולא משום דקאמר אבל חכמים כו' ודו"ק:

(1) הקדמה א' – רשב"ג קורא "פירושי קמפרש דלעיל" לסברא דגמרא בעמוד א' (כמבואר בחלק ב') דיכול להיות אשר רשב"ג ור"י יוסי אית להו כבן ננס ואף על פי כן אמרי במשנה דמרחץ דיהלוקו מחמת דיכול להיות דפירושי קמפרש

(2) הקדמה ב' – עיין בחלק ג' בו מבואר

(א) דבתירוצ' ב' דרשב"ג (לקושיא שאינה מענייננו עכשיו) קבע רשב"ג אשר רב מוכרח דלית לי' סברא דפירושי קמפרש דלעיל – מה שאין כן לתירוצ' א' דרשב"ג שם דיכול להיות דרב אית לי' סברא דפירושי קמפרש דלעיל

(ב) ובו מבואר גם כן אשר תוספות בשיטת תירוצ' א' דרשב"ג אזלי ודלכן לדידהו יכול להיות דרב אית לי' סברא דפירושי קמפרש דלעיל

(ג) שקלא וטריא דרשב"ג באלו רב באמרו "חביריו דבן ננס חולקין עליו" כיוון לרשב"ג ור"י יוסי במשנה דמרחץ וגם כן אלו שמואל – באמרו אשר "חכמים" לית להו דבן ננס – כיוון לרשב"ג ור"י יוסי במשנה דמרחץ

(3) הקדמה ג'

(א) קבענו בחלק ד' אשר רשב"ג לא נהירא לי' שיטת רש"י אשר "פירושי קמפרש" בעמוד ב' בבואר דברי רב קאי על מימרא דרב באסתרא – ואשר רשב"ג עדיף לי' למימר דקאי על מימרא דרב במרחץ

(ב) בהמשך דבריו מסיים רשב"ג דלשיטתו איכא ב' ענינים של פירושי קמפרש

(i) פירושי מפרש "דלעיל" (כמבואר בהקדמה א') אשר רשב"ג ור"י יוסי יכול להיות דבעלמא אמרינן תפוס לשון אחרון ואף על פי כן בהך דמרחץ דינו דיהלוקו דמסופקין אלו פירושי קמפרש

(ii) פירושי מפרש "דלבסוף" (כמבואר בחלק ד') דיכול להיות דבעלמא לא אמרינן תפוס לשון אחרון ודיקא משום פירושי מפרש אומר רב בהך דמרחץ אי הואי התם הוה יהיבנא כולי' למשכיר כבלשון אחרון

(4) המשך תוספות – שיטת ר"י

(א) ר"י ס"ל כרש"י דגמרא מפרש טעמא דאיצטריך רב למימר דינו דמרחץ הגם דכבר אשמועינן דין איסתרא

(ב) ברם שלא כרש"י דמנמק דאי לאו דאמר רב להך דמרחץ הוה אמרינן דשאני איסתרא דפירושי קמפרש דבסוף למיזל בתר לשון אחרון אבל בעלמא לית לי' רב דתפוס לשון אחרון – שונה ר"י דמנמק דאי לאו דאמר רב להך דמרחץ הוה אמרינן דהגם דרב ס"ל בעלמא תפוס לשון אחרון מכל מקום מרחץ שאני מחמת דודאי פירושי מפרש כדלעיל ודלכן כולו לשוכר

(5) מהרש"א

(א) קשיא לרשב"ם

(i) הרי רשב"ם גופי' מזכיר בסוגיא דידן ענין דפירושי קמפרש דלעיל ולמה לא מפרש רשב"ם לסוגיא באופן ר"י

(ב) תירוץ

(i) קבענו בהקדמה א' דלתירוץ ב' דרשב"ם מוכרח דרב גופי לית לי' להך פירושי קמפרש דלעיל

(ג) קשיא

(i) מאי שנא ר"י דלדידי' אתא שפיר דרב יכול להיות דאית לי' פירושי קמפרש דלעיל

(ד) תירוץ

(i) קבענו בהקדמה אשר תוספות בדרך תירוץ א' אזלי ואשר לדרך זו יכול להיות דרב אית לי' פירושי קמפרש דלעיל

סוגיא דבן ננס חלק ו' תד"ה פירושי קמפרש

תוס' בד"ה פרושי כו' ול"ג לפי זה אי אתמר בהא ולא אתמר בההיא כו' עכ"ל דלישנא ולא אתמר בההיא משמע היינו הך דמשכיר דפריך מיניה ועל זה אינו מפרש כלום כו' וק"ל:

(1) הקדמה

(ג) עיין בחלק ד' דמקשי בגמרא דלכאורה קא משמע לן רב בהך דאיסתרא אשר תפוס לשון אחרון ותיקשי הא אמרה רב חדא זימנא דאמר רב אי הואי התם בהך דמרחץ הוה יהיבנא כולי' למשכיר ולכאורה היינו מטעם דתפוס לשון אחרון

(א) ועיין עוד בחלק ד' לשיטות רשב"ם ורש"י בתירוץ דגמרא – בקיצור – אשר לרשב"ם מפרשי בגמרא אשר מן הך דמרחץ לא מוכרח דתפוס לשון אחרון – מה שאין כן לרש"י דמפרשי בגמרא אשר מן הך דאיסתרא לא מוכרח דתפוס לשון אחרון

(2) תוספות כמבואר במהרש"א

(א) יש גורסין בתירוץ דגמרא תיבות המודגשים ככה "אי איתמר בהא ולא איתמר בההיא מהו דתימא פרושי קא מפרש קא משמע לן

(ב) ומובן אשר "בהא" משמעו מימרא דרב באיסתרא דבמימרא זו עוסקין בסוגיין – ואשר "בההיא" משמעו מימרא דרב במרחץ – ונמצא אשר בתיבות המודגשים קאמרי בגמרא אי איתמר באיסתרא ולא איתמר במרחץ מהו דתימא פרושי קא מפרש קא משמע לן

(ג) מהלך זו לא יתכן לשיטת רשב"ם דהרי לדידי' מן מימרא דרב באיסתרא כבר איפשט דתפוס לשון אחרון – אבל לשיטת רש"י אתיא שפיר דמתרצין בגמרא ככה אי איתמר באיסתרא ולא איתמר במרחץ מהו דתימא דבאיסתרא פירושי קא מפרש ולית לי' תפוס לשון אחרון קא משמע לן

סוגיא דבן ננס חלק ז' בא"ד ואם תאמר

בא"ד וא"ת לפירוש רש"י כו' וי"ל דשאני ההיא דגט כו' ולא שייך כולי האי פרושי קמפרש עכ"ל מיהו לגבי צריכותא שכתבו התוס' לקמן אמלתייה דרב המ"ל דאיצטריך ההיא דאיסתרא משום דלא נימא למיזל בתר פחות שבלשונות כההיא דגט פשוט וכ"כ התוס' בס"פ השואל ע"ש ודו"ק:

- (1) הקדמה א' – ניהדר לחלק ד' לשיטת רש"י בגמרא דידן – בקיצור אשר מתרצי בגמרא דאי לאו מימרא דרב במרחץ הוה אמינא אשר מן הך דאיסתרא אין להסיק דבעלמא ס"ל רב דתפוס לשון אחרון דיכול להיות דבאיסתרא אזל רב בתר לשון אחרון מחמת דפירושי קמפרש
- (2) הקדמה ב' – עיין עוד בחלק ד'
 - (א) לקושיית תוספות לרש"י מן גט פשוט דמשמע אשר בענין דומה אזלינן בתר פחות שבלשונות (ולא בתר לשון אחרון) מטעם פירושי קמפרש באופן "גרועין"
 - (ד) ולתירוץ תוספות דשאני ההיא דגט פשוט שאני ההיא דגט פשוט שרחוקין זה מזה ומסתבר יותר דפירושי קמפרש באופן "גרועין" למיזל בתר פחות שבלשונות ולא למיסמך על פירושי קמפרש ללכת בתר לשון אחרון
- (3) המשך תוספות בדף קו. – "ואיצטריך כל תלת מילי דרב"
 - (א) מבארין טעמא דרב איצטריך למימרא דאיסתרא הגם דכבר מוכח מן מימרות אחריני דרב אית ליה כבן ננס דתפוס לשון אחרון – פרטי צריכותות אלו אינן מעניננו
 - (ב) בפרק השואל מוסיפין תוספות אשר אף אלו היינו ילפינן מן מימרות אחריני דרב דאית ליה בעלמא תפוס לשון אחרון – מכל מקום אי לאו דאמר רב מימרא דאיסתרא יכולין היינו למיטעי ולמימר דשאני איסתרא דהולכין אחר פחות שבלשונות מכח פירושי קמפרש באופן "גרועין" כעין הך דגט פשוט
- (4) מהרש"א
 - (א) מובן אשר תוספות בגט פשוט לא חשין לתירוץ תוספות לרש"י אשר פירושי קמפרש באופן "גרועין" לא אמרינן אלא בהך דגט פשוט דרחוקין זה מזה

דף קו.

סוגיא דבן ננס חלק ח' בא"ד פרושי קמפרש

[דף קו עמוד א] בא"ד פרושי קמפרש כו' ואיצטריך כל תלת כו' דאיסתרא איכא למימר כו' פרושי קמפרש כפי' רש"י כו' ולא ידע ר"י דמנ"ל כו' עכ"ל ר"י גופיה לא מפרש הא דקאמר הכא פרושי קמפרש לא כפרש"י ודלא כפ"ה אלא כההיא פרושי קא מפרש דלעיל אלא דקאמר דלפירושיהם ניחא טפי דאם נפרש בפרק השואל כפירוש רש"י והכא כפרשב"ם כדמשמע מתוך ההלכה כמ"ש התוספות לעיל איצטריכו כולהו ג' מלתייה דרב אבל אם נפרש כפירוש ר"י התם לא איצטריכו כולהו דמההיא דאיסתרא שפיר ילפינן דתפוס לשון אחרון ולא איצטריך לן ההיא דכור בל' כו' אבל לא ידע ר"י לפי זה דא"כ מנלן דסבר רב כו' אלא ע"כ דהנך דיחויי לאו כו' וה"נ איכא למימר לפר"י דאינן אלא דחויי בעלמא ודו"ק:

(1) הקדמה א'

(ה) עיין בחלק ד' דמקשי בגמרא דלכאורה קא משמע לן רב בהך דאיסתרא אשר תפוס לשון אחרון ותיקשי הא אמרה רב חדא זימנא דאמר רב אי הואי התם בהך דמרחץ הוה יהיבנא כוליל' למשכיר ולכאורה היינו מטעם דתפוס לשון אחרון

(ד) ועיין עוד בחלק ד' לשיטות רשב"ם ורש"י בתירוץ דגמרא – בקיצור – אשר לרשב"ם מפרשי בגמרא אשר מן הך דמרחץ לא מוכרח דתפוס לשון אחרון דהוה אמינא דשאני מרחץ דאזלינן בתר לשון אחרון מחמת פירושי קמפרש – מה שאין כן לרש"י דמפרשי בגמרא אשר מן הך דאיסתרא לא מוכרח דתפוס לשון אחרון דהוה אמינא דשאני איסתרא דאזלינן בתר לשון אחרון מחמת פירושי קמפרש

(2) הקדמה ב'

(א) עיין בחלק ה' לשיטת ר"י אשר מן הך דאיסתרא אכן מוכח דרב אית לי' דתפוס לשון אחרון ומכל מקום איצטריך הך דמרחץ דאי לאו הכי הוה אמינא דבמרחץ שאני דמחמת פירושי קא מפרש לא אזלינן בתר לשון אחרון

(3) המשך תוספות

(א) אליבא דר"י איצטריך כל תלת מילי דרב למילף דס"ל תפוס לשון אחרון

(i) דההיא דאיסתרא אית למימר דלא הוי מטעם תפוס לשון אחרון אלא משום פירושי קמפרש כפירוש רש"י

(ii) ומההיא דמרחץ דכולו למשכיר נמי אית למימר דלא הוי מטעם תפוס לשון אחרון אלא או משום פירושי קא מפרש כפירוש רשב"ם או משום דספוקי מספקא לי' ואזל בתר חזקת קרקעות כשיטת רב נחמן (פרטי שיטת רב נחמן אינן מעניננו)

(iii) ומהך דראשון ראשון קנה נמי לא שמעינן דתפוס לשון אחרון דיכול להיות דמשום דתפיס אתיא כמבואר לשמואל בחלק ג'

(ב) קשיא – ולא ידע ר"י דמנא לן אם כן דסבר רב דתפוס לשון אחרון

(ג) תירוץ – אלא נראה דהני דיחויי לאו עיקר טעם נינהו

(4) מהרש"א

(א) קשיא

(i) למה מייתי ר"י שיטות רשב"ם ורש"י דר"י גופי' פליג עליהון כדקבענו בחלק ה'

(ב) תירוץ

(i) קבענו בחלק ד' לתוספות אשר שיטה דרשב"ם מתיישב יותר בסוגיא דידן ואשר שיטה דרש"י מתיישב יותר בפרק השואל – ולכן יש מקום לצרף הני שיטות לנמק הא דאיצטריך כולהו ג' מילתי' דרב

(ii) אבל ר"י מקשה לשיטת עצמו למה איצטריך לכולהו הרי מהך דאיסתרא (בצירוף מימרא דמרחץ לבאר דכולו למשכיר ולא אמרינן דשאני מרחץ דפירושי קמפרש) שפיר ילפינן דתפוס לשון אחרון

(iii) ומתריך ר"י אשר אף לשיטת רשב"ם ורש"י תיקשי דאכן מנלן דרב סבירא לי' דתפוס לשון אחרון – אלא מוכרח לרש"י ורשב"ם אשר הנך דחויי לאו עיקר טעם נינהו – ולכן אף לשיטת ר"י לא קשה מידי מחמת דלית למידק כל כך כיון דהנך דחויי לאו עיקר טעם נינהו ובקושטא מכל חד מימרא דרב מצינן למילף דרב אית לי' בכל ענין דתפוס לשון אחרון

סוגיא תוספות חלק ט' בא"ד וההיא דבא

בא"ד וההיא דבא באמצע החודש איצטריך לאשמועינן דזו ולא ס"ל ולפרש המשנה כו' עכ"ל הוא תמוה דהא מההיא דבאמצע החודש לא שמעינן דזו ולא ס"ל דאכתי אימא דזו וס"ל והך דבאמצע חודש כו' היינו טעמא משום דפרושי קמפרש כדאמר רבי אבא לעיל כמו שהקשו רשב"ם ותוספות לעיל ואם כתירוצם דזו משמע הכי דלא ס"ל א"כ בלאו הך דבאמצע חודש נמי נימא הכי ואם נאמר דלאו דוקא דאשמועינן דזו ולא ס"ל אלא הך מלתא דבאמצע החודש אשמועינן אם כן מהך דראשון ראשון קנה נמי לא קשיא דאיצטריך ליה דלא נימא זו וס"ל ומצאתי בתוספות ישנים שטעות נפל בדבריהם וכן צ"ל איצטריך לאשמועינן אבל חכ"א הלך אחר פחות שבלשונות וזו ולא ס"ל וההיא דבאמצע החודש איצטריך לאשמועינן לפרש המשנה וההיא דראשון כו' ותו לא מידי ודו"ק:

(1) תוספות לגרסא דידן

[למילף דחכמים לית להו תפוס לשון אחרון איצטריך לשמואל] לאשמועינן אבל חכמים אומרים הלך אחר פחות שבלשונות – וההוא דבבא באמצע חדש איצטריך לאשמועינן דזו ולא סבירא לי' ולפרש המשנה – וההיא דראשון ראשון קנה (ד)איצטריך לאשמועינן דתפיסה שלו תפיסה היא דמההיא דהמשכיר לא שמעינן תפיסה דאיכא למימר משום דאודי לי'

(2) מהרש"א

(א) קשיא

(i) למה קאמרי תוספות אשר מימרא דשמואל דרשב"ג ור' יוסי דאית להו יחלוקו במשנה דמרחץ בבא באמצע חדש עסקינן

(1) לא לבד דמילף אשר חכמים (רשב"ג ור' יוסי) לית להו דתפוס לשון אחרון

(2) אלא דמילף נמי אשר שמואל גופי' באמרו "זו דברי בן ננס" משמעו דשמואל גופי' זו ולא סבירא לי' כלומר דשמואל גופי' נמי לית לי' דתפוס לשון אחרון

(ii) הרי קבענו בחלק ב' דיכול להיות אשר מכה פירושי קמפרש דנין במרחץ יחלוקו הגם דבעלמא סבירא לי' שמואל דתפוס לשון אחרון

(ב) האם יכולין לתרץ ככה

(i) תוספות קסמכי על דבריהם בתד"ה לעולם בדף קה: אשר (כמבואר בחלק ג') מילי דשמואל "זו דברי בן ננס" מספיקין למיגמר לשמואל דזו ולא ס"ל

(ג) אין יכולין לתרץ ככה

(i) דאם כן הוה להו לתוספות למימר אשר זו ולא ס"ל מבוסס על לישנא דשמואל "זו דברי בן ננס" אבל חכמים אומרים" מבלי להוסיף דסומכין אהא דפירש שמואל אשר משנה דמרחץ בבא באמצע החדש עסקינן

(ד) האם יכולין לתרץ ככה

(i) לא דייקי תוספות ובקושטא מהך דפירש שמואל לית למילף דזו ולא ס"ל – ואכן בנקודה זו לא מסקי תוספות מהיכא ילפינן דשמואל גופי' לית לי' דתפוס לשון אחרון

(ה) פירכא

(i) אם כן לנמק הא דאיצטריך מימרא דשמואל בכור בשלשים הוה להו לתוספות לפרש בפשיטות דאיצטריך כדי למילף דשמואל גופי' לית לי' דתפוס לשון אחרון וראשון ואשר ראשון קנה דיקא מטעם תפיסה

(ו) תירוץ

(i) לפי גרסת תוספות ישנים ניחא דגרסי אשר מהא דאמר שמואל "זו דברי בן גנס אבל חכמים אומרים" ילפינן לא לבד שיטת חכמים אלא אף זו דשמואל "זו ולא סבירא לי"

(ii) ולכן מפרשי תוספות אשר איצטריך מימרא דשמואל במרחץ דיקא לפרש דיחלוקו במשנה דמרחץ מטעם תפיסה ואודויי אודי ואיצטריך נמי הך דכור בשלשים למילף דתפיסה מהני אף באופן דליכא למימר אודויי אודי – הכל כמבואר בחלק ג'

דף קו.

סוגיא דפחות משתות חלק א' תוספות ד"ה ה"ג ולטעמין

בד"ה ה"ג ליטעמין כו' ורב יהודה דאיתיב כו' דהכי קתני פיחת עד שתות כו' דהא בשום הדיינים נמי כו' עכ"ל אבל לרב הונא ליכא לפרושי הכי דכיון דשתות נמי הגיעו הכא לא ה"ל למיתלי הפחות משתות בשום הדיינים מיהו קצת דחוק מאי קאמר וליטעמין הא הגיעו קתני כו' הא לרב יהודה ניחא בפשיטות וצ"ל דלפי סברת המקשה דמפרש הברייתא בשתות גופיה קאמר וליטעמין כו' ודו"ק:

(1) משנה

(א) מוכר שאמר כור עפר אני מוכר לך בסימניו ובמיצריו – פחות משתות הגיעו ללוקח יותר משתות ינכה ולא הגיעו

(2) גמרא

(א) מחלוקת דרב הונא ורב יהודה

(i) רב הונא – שתות עצמה כפחות משתות והגיעו

(ii) רב יהודה – שתות עצמה כיותר משתות ולא הגיעו

(ב) קשיא לרב הונא

(i) ברייתא – בסימניו ובמיצריו פיחת שתות או הותיר שתות הרי הוא כשום הדיינים הגיעו

(ii) השתא בשום הדיינים פשיטא אשר טעות שתות דינו כיתר משתות ובטל מקח ולא הגיעו – ולכן לכאורה ברייתא אשמועינן אשר אף בסימניו ובמיצריו דינו דשתות עצמה כיותר משתות ולא הגיעו

(ג) קושיא דרב הונא לרב יהודה

(i) ולטעמין הגיעו קתני אלא כשום הדיינין ולא כשום הדיינין

(3) תוספות – ביאור קושיא דרב הונא

(א) אין הכי נמי דהא דברייתא מדמה בסימניו ובמיצריו לשום הדיינים לכאורה מסייע לרב יהודה – ברם ברייתא גופה סותרת עצמה באמרה דהגיעו בפיחת שתות

(ב) ומוכרח דהך דמיון אינו אלא לברר אשר בדומה לשום הדיינין (אשר ביטול מקח תלוי בענין שתות) כמו כן פיחת או הותיר באופן "סימניו ומיצריו" תלוי בענין שתות (ואינו תלוי בענין רובע לסאה כעין

הן חסר הן יתר בדף קג:) – אבל ברייתא לא מדמה אונאת שתות בסימניו ומיצריו לטעות שתות בשומא – דבקושטא באונאת שתות בסימניו ומיצריו הגיעו שלא כשום הדיינים דטעות שתות לא הגיעו

(4) המשך תוספות

(א) שאלה

(i) היאך מיישב רב יהודה לסתירה דברייתא

(ב) תשובה

(i) רב יהודה מפרש לברייתא כאלו קתני עד שתות – כלומר דגוון דסימניו ומיצריו דומה לשום הדיינים דהגיעו דיקא בדפיהת או הותיר עד שתות

(ii) שים לב דהגם בדפיהת שתות או הותיר שתות לא עסקא בה ברייתא מכל מקום מצינו למידק דלא הגיעו בין בסימניו ומיצריו בין בשום הדיינים

(5) מהרש"א

(א) מהלך "עד שתות" לא יתכן לרב הונא דהרי ס"ל אשר אף בשתות הגיעו

(6) המשך מהרש"א

(א) קשיא

(i) כיון דקבענו אופן בו מיישב רב יהודה לברייתא למה קאמרי בגמרא דרב הונא מקשי לי ולטעמיך

(ב) תירוץ

(i) מקשה לא אסיק אדעת' מהלך דרב יהודה ביישוב הברייתא אשר ברייתא משמעה "עד" שתות

סוגיא דפחות משתות חלק ב' רשב"ם ד"ה הכי גרסינן

בפרשב"ם בד"ה ה"ג בסדר המשנה פחות שתות הגיעו כו' עכ"ל כ"ה בכל פרשב"ם בכל הספרים הישנים ומהרש"ל הגיה בפרשב"ם דה"ג פחות משתות הגיעו כו' ואפשר שהכריחו להגיה כן משום דלפי הגירסא במשנה פחות משתות הגיעו כו' דהיינו ע"כ רב יהודה יפרש בו עד שתות הגיעו כמ"ש התוספות ומאי פריך לקמן מברייתא דפחות שתות כו' כשום הדיינין הגיעו כו' ולטעמיך הגיעו קתני כו' וקשיא לרב יהודה כפרשב"ם הא איכא לאוקמא נמי כמתניתין דפחות משתות היינו עד שתות וכמ"ש התוספות אלא ע"כ לפרשב"ם דפחות שתות בברייתא לא משמע ליה אלא שתות גופיה ובמתניתין גרסינן פחות משתות הגיעו מיהו אין זה מכרעת להגיה כל ספרים הישנים שבפרשב"ם דפחות שתות נמי משמע עד שתות לרב יהודה במתניתין כמ"ש התוספות אלא משום דברייתא קתני לגבי כשום הדיינים משמע ליה בשתות גופיה קאמר הכי שיהיה כשום הדיינים ודו"ק:

(1) גרסא דרשב"ם במשנה

(א) לספרים ישנים – פחות שתות הגיעו

(ב) לגרסא דמהרש"ל – פחות משתות הגיעו

(2) מהרש"ל לפי הבנת מהרש"א

(א) קשיא לגרסא דספרים ישנים

(i) "פחות שתות הגיעו" משמעו אשר פחת שתות הגיעו באונאת שתות ותיקשי האיך יתכן דרב יהודה אומר אשר בפחת שתות לא הגיעו

(ב) וליכא למימר אשר רב יהודה נוקט אשר "פחות שתות הגיעו" משמעו "פיחת עד שתות הגיעו" – דאם כן הוה לה לגמרא לאסוקי אדעתה כבשיטת תוספות אשר אף בברייתא דשום הדיינים "פיחת שתות" משמעו פיחת עד שתות ולא הוה לה לגמרא למימר דרב הונא מקשה לרב יהודה "ולטעמיך"

(ג) אלא מוכרח דגורסין ברשב"ם "פחות משתות הגיעו" כלומר אשר פחת שהיא פחות משתות הגיעו – ונמצא דמשנה לא משתעי בפחות שתות ומצי רב יהודה לדין דלא הגיעו – מה שאין כן בברייתא אין גורסין משתות ואכן דנה באונאת שתות ולכן מקשין ולטעמיך לרב יהודה

(3) מהרש"א

(א) קשיא למהרש"ל – לעולם אימא לך אשר פחות משתות במשנה משמעו עד שתות – מה שאין כן בברייתא דמדמה דין "בסימניו ובמציריו" לשום הדיינים דבשתות תליא ולכן אליבא דרשב"ם (שלא כשיטת תוספות) לא מסתבר דמשמעות דברייתא היינו עד שתות

דף קו:

רשב"ם ד"ה ולשמואל

[דף קו עמוד ב] בד"ה ולשמואל כו' כשיעור הראוי לו אלא יותר וה"ה לפחות כו' עכ"ל ק"ק דה"ל כ"ש לפחות כמ"ש גבי הדר דינא היכא דנטל פחות וכ"ש היכא דנטל יותר כו'

תד"ה ושמואל אמר

תוס' בד"ה ושמואל אמר כו' וכן הני בי תלתא כו' כשיבא שלישי יפילו גורל כו' עכ"ל העיקר מה שהוצרכו לפרש כן בהך דהני בי תלתא כו' היינו מההיא דאלמנה ניזונת כמ"ש לקמן וע"ש בתוס' וק"ל:

דף קז.

תד"ה ורב אסי מספקא לי'

[דף קז עמוד א] בד"ה ורב אסי מספקא ליה אי כלקוחות באחריות דמו או שלא באחריות כו' עכ"ל לכאורה דלק"מ לפי מה שפירש רשב"ם דבג' אמוראי הא' רגיל לתפוס במקצת ס"ל כי האי ובמקצת ס"ל כי האי דהשתא אי הוה מספקא אי כלקוחות באחריות כו' לא הוה ס"ל אף במקצת סברא דלא כרב וי"ל דאין לחוש כיון דמ"מ בדינא סבר במקצת כרב ובמקצת כשמואל אף על גב דהוה מכח סברא אחרינא בהא דסבר במקצת כרב דהא השתא דסבר נמי במקצת כרב דהוה כיורשין פליג עליה בהך סברא דמצי לסלוקי בזוזי לרב אסי וטפי ניתא לך למימר דמספקא ליה אי כלקוחות באחריות כו' דהשתא לא איצטריך לך למימר דפליגי בהך סברא דרב אסי נמי אי כיורשין הוה לא מצי לסלוקי בזוזי ומזה לפי שני שבקונטרס לא קשיא דאימא לרב אסי נמי ודאי כיורשין הוה אלא דמספקא ליה אי מצי לסלוקי בזוזי או לא דלפירוש שני אין סברא דפליגי רב אסי עליה דרב בהך סברא וק"ל:

(1) גמרא

- (א) ראובן ושמעון אחין שחלקו ובא בעל חוב ונטל חלקו של ראובן רב אמר בטלה מחלוקת ושמואל אמר ויתר ורב אסי אמר נוטל רביע בקרקע ורביע במעות
- (ב) רב אמר בטלה מחלוקת קסבר דאחין שחלקו יורשין הן ושמואל אמר ויתר קא סבר דאחין שירשין לקוחות הן וכלוקח שלא באחריות דמי ורב אסי מספקא לי' אי יורשין הוו אי לקוחות הוו
- (2) ביאור שיטת רב אסי מבוסס בחלקו על שיטת רשב"ם
- (א) שיטה א'
- (i) רב אסי מספקא לי' אלו יורשין הן וצריך שמעון ליתן חצי חלקו לראובן כשיטת רב – או דלקוחות שלא באחריות הן כשמואל – וכיון דממון המוטל בספק חולקין מובן דשמעון לא משלם לראובן אלא רביע חלקו
- (ii) השתא רב גופי' ס"ל דשמעון לא מצי לסלק בזוזי אבל רב אסי אית לי' אשר אפילו יורשין מציי לסלק בזוזי
- (ב) לשון אחר ("פירוש שני") בשיטת רב אסי
- (i) שמעון נותן לראובן רביע בקרקע ועוד רביע במעות
- (ii) דרב אסי מספקא לי' אלו יורשין הן וצריך שמעון ליתן חצי חלקו לראובן ולא מצי לסלק בזוזי כשיטת רב – או כלקוחות באחריות הן (שלא כשמואל דקסבר אשר כלקוחות שלא באחריות הן) וצריך שמעון ליתן חצי חלקו לראובן אבל מצי לסלק בזוזי
- (3) רשב"ם – לפירוש שני תיקשי דלא אזיל רב אסי לא בשיטת רב ולא בשיטת שמואל וזאת שלא כדרך אמורא דמספקא לי' האיך למיזל בשיטות אמוראי דפליגי אהדדי
- (4) תוספות
- (א) מוכרח אשר פירוש שני נכון דללשון ראשון תיקשי אמאי לא מפרשי בגמרא לשיטת רב אסי ככה – רב אסי ס"ל כשמואל דלקוחות הוו ברם מסופק אלו כלוקח שלא באחריות דמי (ודלכן ויתר ראובן ומפסיד) או כלוקח באחריות דמי (ודלכן מפסיד שמעון ומשלם חצי חלקו ומצי לסלק בזוזי) וכיון דממון המוטל בספק חולקין משלם שמעון דיקא רביע חלקו ומצי לסלק בזוזי
- (5) מהרש"א
- (א) קשיא
- (i) לכאורה לא קשה מידי ללשון ראשון דמהלך קושית תוספות לא יתכן לפי שבאופן זה לא הי' סומך רב אסי אפילו במקצת כרב
- (ב) תירוץ
- (i) תוספות מקשי שפיר דהגם דבאופן קושיתיהו לא הי' רב אסי סומך אפילו במקצת כרב מכל מקום שיטת רב אסי הי' דומה לשיטת רב בהא דמשלם רביע והי' דומה לשיטת שמואל בהא דלא משלם איזך רביע
- (ii) ודמיון זה מספיק למימר דרב אסי אומר מקצת כרב ומקצת כשמואל הגם דרב אסי (שלא כרב) אית לי' דמצי שמעון לסלק בזוזי – דהרי אף ללשון ראשון אשר רב אסי מסופק אלו יורשין הוו כרב או לקוחות הוו כשמואל מכל מקום פליג רב אסי על רב ואומר דאף אלו צודק רב דירשין הוה מכל מקום מציי לסלק בזוזי
- (ג) המשך מהרש"א
- (i) ובקושטא עדיף למיזל במהלך קושיית תוספות דלמהלך זו נמצא דלא מסופק רב אסי אלו יורשין הוו כרב ודמכל מקום שלא כרב מצי לסלק בזוזי

(ii) ובתירוץ זו מיושב עוד לפירוש שני הא דלא מפרשי בגמרא דרב אסי אית ל' כרב דירושין הווי ולכן משלם שמעון חצי חלקו – אבל פליג על רב בזה דרב ס"ל דלא מצוי לסלק בזווי מה שאין כן רב אסי דמסופק אלו מסלק בזווי ולכן משלם דיקא רביע בזווי ואידך רביע בקרקע

דף קז:

תד"ה מסתיי'

[דף קז עמוד ב] בד"ה מסתייה דקא כו' דשנים הפחותים מדברים תחילה עכ"ל בזה יתיישב דלמאי דלא אסיק אדעתיה נקיט מיהת תרי קמאי בידך כו' ופריך אדרבה הא ארעא קי"ג שויה כו' אמאי לא פריך בפשיטות טפי דאימא האי ארעא מאה וששה וב' שלישי דינר היה שוה האי דקאמר שלשים טעי בתליסר ותלתא לקמיה והאי דקאמר מנה קא טעי תליסר ותלתא לאחוריה ובדין הוא דלימא לגרועי טפי אלא סבר מסתאי דקא גרעי כולי האי מחבראי ויתיישב נמי גם לפי המסקנא דלא נימא פ"ו ושני ושלישי הוה שוה והאי דקאמר מנה טעה תליסר ותלתא לקמיה והאי דקאמר פ' טעי תליסר ותלתא לאחורי' ובדין הוא דאיבעי הוא לגרועי טפי אלא סבר מסתאי כו' דכיון דהפחות מדבר בתחלה לא שייך למימר הכי ובחידושי רמב"ן כתב בזה דרך אחרת ע"ש:

(1) גמרא

(א) ראובן שמעון ולוי עשו שומות כדלהלן

ראובן	80 (20 דינר)
שמעון	100 (25 דינר)
לוי	120 (30 דינר)

(ב) אחרים ס"ל דמשלשין ביניהן – כלומר 40 (שהוא היתרון של 120 על 80) שלישי שלו היינו 13-1/3 ונוקטין אשר טעי אינשי בהאי שלישי ולכן נוקטין אשר האי ארעא 93-1/3 ה' שוה דהיינו 13-1/3 יותר מן שומא של ראובן – ואכן שמעון כיוון לשום 106-2/3 דהיינו 13-1/3 יותר מן שויו הנכונה אבל בשמעו שומא דראובן אמר שמעון 100 לפי שחשב דמסתיי' לשום בעשרים יותר מן שומא דראובן

(ג) קשיא

(i) נימא אשר האי ארעא 113-1/3 ה' שוה – ושמעון אמר 100 דטעה ופיהת 13-1/3 – ולוי כיוון לשום 126-1/3 אבל בשמעו שומא דשמעון אמר 120 לפי שחשב דמסתיי' לשום בעשרים יותר מן שומא דשמעון

(ד) תירוץ – נקוט מיהת תרי קמאי בידך דמתורת מאה לא מפקי לי' – כלומר דתפסת מרובה לא תפסת

(2) תוספות

(א) קשיא – מנין לו לשמעון מה שיאמר ראובן

(ב) תירוץ – כן הסדר דשנים הפחותים מדברים תחלה

(3) מהרש"א

(א) בתירוץ תוספות מיושבין עוד ב' קושיות

(ב) קושיא א'

(i) לפני דאסיק אדעתא דגמרא הך דתפסת מרובה לא תפסת ומקשי דלמא האי ארעא 113-1/3 ה' שוה אמאי לא מקשי ביותר פשיטות אשר האי ארעא 106-2/3 ה' שוה – ולוי דיבר תחלה וטעה

ב- 13-1/3 ואמר 120 – ושמעון כיוון לשום 91-1/3 בטעות של 13-1/3 אבל בשמעו שומא
דלוי דאמר 120 חשב דמסתיי' לשום בעשרים פחות מן שומא דלוי

(ג) קושיא ב'

(i) אף לאחר תירוץ דתפסת מרובה לא תפסת תיקשי דנימא אשר האי ארעא 86-2/3 הי' שוה –
שמעון דיבר תחלה וטעה ב- 13-1/3 ואמר 100 – ראובן כיוון לשום 73-1/3 בטעות של 13-
1/3 אבל בשמעו שומא דשמעון דאמר 100 חשב דמסתיי' לשום בעשרים פחות מן שומא
דשמעון

הדרן עלך בית כור